

РОЗДІЛ 2. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ (З ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ)

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ НА НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ ЗВО: ВИКЛИКИ ТА РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

ORGANIZATION OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN NON-LINGUISTIC SPECIALTIES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: CHALLENGES AND REALITIES OF TODAY

Статтю присвячено дослідженню іншомовної освіти для студентів немовних спеціальностей та викликам, які постають перед викладачами. В сучасному глобалізованому світі іншомовна освіта на немовних спеціальностях у закладах вищої освіти стає основним чинником для підготовки кваліфікованих фахівців, здатних ефективно функціонувати у міжнародному середовищі. У статті розглядаються організаційні та методичні аспекти іншомовної освіти, спрямовані на надання студентам не лише високого рівня мовленнєвої компетентності, а й на формування їх міжкультурної готовності та глобального мислення. Стаття досліджує методи викладання, які сприяють інтеграції іншомовної освіти в навчальні програми немовних спеціальностей, а також наголошує на важливості розвитку мовної компетентності в контексті вимог сучасного ринку праці. Автори статті враховують також новітні технології та методи, що підтримують активне вивчення мови та сприяють ефективній комунікації в різних культурних середовищах. Основна мета статті полягає у розгляді сучасних підходів до організації навчання іноземних мов, а також у виявленні проблем, пов'язаних з низьким рівнем володіння іноземною мовою студентами немовних спеціальностей. Автори статті зосереджують свою увагу на іммерсійному підході під час викладання іноземної мови студентам немовних спеціальностей як одному з найефективніших. Виокремлено проблеми, пов'язані з низьким рівнем іншомовної компетентності студентів немовних спеціальностей, а саме: недостатня мотивація студентів; низький рівень мовної підготовки у школі; обмежений час для вивчення іноземної мови у закладі вищої освіти; відсутність практичного застосування мови; брак мовно-специфічних навичок, які потрібні для виконання певних професійних завдань.

Ключові слова: іммерсійний підхід, іншомовна освіта, комунікативний підхід, мовна компетентність, стимулююче навчальне середовище.

The article is devoted to the study of foreign language education for students of non-linguistic specialties and the challenges faced by teachers. In today's globalized world, foreign language education in non-linguistic specialties in higher education institutions is becoming a key factor in training qualified specialists who are able to function effectively in the international environment. The article discusses the organizational and methodological aspects of foreign language education aimed at providing students not only with a high level of language competence, but also at shaping their intercultural readiness and global thinking. The article explores teaching strategies that facilitate the integration of foreign language education into the curricula of non-linguistic specialties, and also emphasizes the importance of developing language competence in the context of the requirements of the modern labor market. The authors of the article also take into account the latest technologies and methods that support active language learning and promote effective communication in different cultural environments. The main purpose of the article is to consider modern approaches to the organization of foreign language teaching, as well as to identify problems related to the low level of foreign language proficiency of students of non-linguistic specialties. The authors of the article focus on the immersion approach to teaching a foreign language to students of non-linguistic specialties as one of the most effective. The problems associated with the low level of foreign language competence of students of non-linguistic specialties are highlighted, namely: insufficient motivation of students; low level of language training at school; limited time for learning a foreign language in a higher education institution; lack of practical application of the language; lack of language-specific skills required to perform certain professional tasks.

Key words: immersion approach, foreign language education, communicative approach, language competence, stimulating learning environment.

УДК 378.1:81'243
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.2.7>

Приймак Л.Б.,
канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
і країнознавства
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Озарчук І.В.,
асистент кафедри іноземних мов
Національного університету водного
господарства та природокористування

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У сучасному світі, де глобалізація та міжнародна співпраця стають все більш важливими, знання іноземних мов є ключовим компонентом успішної професійної кар'єри. У статті 7 Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що «держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед англійської мови, в державних і комунальних закладах освіти. <...> у закладах освіти

відповідно до освітньої програми можуть викладатися одна або декілька дисциплін двома чи більше мовами – державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу» [4]. Особливо це важливо для студентів, які обирають немовні спеціальності у закладах вищої освіти. Організація іншомовної освіти на цих спеціальностях вимагає відповідних підходів та методів, щоб забезпечити студентам не лише високий

рівень мовної компетентності, але й готовність до викликів сучасного світу. Тому виникає необхідність розглянути основні аспекти організації іншомовної освіти на немовних спеціальностях у ЗВО, зосереджуючись на важливості сучасних методологій навчання, потребі у розвитку міжкультурної компетенції та викликах, які стоять перед викладачами та студентами у цьому процесі. Також слід розглянути приклади кращих практик та інновацій у цій галузі, які сприяють підвищенню якості та ефективності іншомовної освіти на немовних спеціальностях ЗВО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Важливими аспектами розвідок фахівців з педагогіки та методики викладання іноземних мов постають стратегії їх викладання. Дослідники перебувають у постійному пошуку найефективніших шляхів для розвитку іншомовної компетентності у студентів немовних спеціальностей. Значна частина досліджень присвячена застосуванню методу проєктів на заняттях з іноземної мови [5; 6; 8; 12]. Фахівці аналізують ефективні методи навчання [10; 11], такі як комунікативний підхід, активне навчання та інші, а також їхній вплив на освітній процес та результати студентів. О. Мойсієнко та В. Семідоцька присвячують свої розвідки навчання іншомовних компетентностей на основі тренувальних форм [7]. М. Бабинець пропонує європейське мовне портфоліо як новітній метод у викладанні іноземних мов [1]. Н. Білоус та Н. Чала розглядають *warming-ups* як засіб активізації освітнього процесу в немовному ЗВО [2]. Н. Шерстюк та Н. Танько вивчають використання елементів сучасної методики CLIL у викладанні іноземної мови у немовних ЗВО [13].

Попри значну кількість розвідок та спроби науковців віднайти найбільш дієві методи навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей, це питання потребує подальших розвідок.

Мета статті полягає у розгляді сучасних підходів до організації навчання іноземних мов, а також у виявленні проблем, пов'язаних з низьким рівнем володіння іноземною мовою студентами немовних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У статті 84 Закону України «Про вищу освіту» зазначено, що повинні бути створені умови для «реалізації права учасників освітнього процесу на міжнародну академічну мобільність; розроблення спільних освітніх і наукових програм з іноземними закладами освіти, науковими установами, організаціями; залучення іноземців до навчання та викладання в закладах освіти України. Держава сприяє участі у програмах двостороннього та багатостороннього міжнародного обміну здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників» [4].

Роль іншомовної освіти на немовних спеціальностях у закладах вищої освіти є надзвичайно важливою та охоплює розвиток мовної компетентності, міжкультурну компетентність, підготовку до міжнародної кар'єри, розвиток когнітивних навичок та підвищення престижу спеціальності. Розвиток мовної компетенції є одним з основних завдань іншомовної освіти на немовних спеціальностях. Здобувачі освіти отримують можливість вивчати мову на достатньо високому рівні, що дозволяє їм ефективно спілкуватися, вивчати професійну літературу, виконувати наукові дослідження та працювати в міжнародному середовищі.

Іншомовна освіта сприяє розвитку міжкультурної компетентності, розумінню культурних особливостей країн, мову яких вивчає студент, що особливо важливо у сьогоденному глобалізованому світі, де взаєморозуміння та вміння працювати в міжнародних колективах є важливими навичками. Студенти, які здобувають іншомовну освіту на немовних спеціальностях, мають перевагу на міжнародному ринку праці: вони можуть працювати в міжнародних компаніях, установах та організаціях, де знання іноземної мови є важливою вимогою. Вивчення іноземної мови сприяє розвитку когнітивних навичок, таких як критичне мислення, аналітичність, пам'ять та концентрація уваги.

Програми іншомовної освіти можуть сприяти підвищенню престижу немовних спеціальностей, що привертає більше уваги до цих напрямів і збільшує зацікавленість студентів у їх вивченні. Іншими словами, іншомовна освіта на немовних спеціальностях в ЗВО відіграє важливу роль у формуванні компетентних та конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно працювати у міжнародному середовищі та розвивати культурні зв'язки, адже принципи державної політики у сфері вищої освіти ґрунтуються зокрема на «міжнародній інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейський простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи» [4]. Цей принцип державної політики у сфері вищої освіти в Україні відображає стратегічний підхід до розвитку системи освіти, який базується на двох ключових аспектах: міжнародна інтеграція та європейський простір вищої освіти. Перший принцип визнає важливість інтеграції української системи вищої освіти у світовий освітній контекст. Це означає активну взаємодію та співпрацю з міжнародними університетами, організаціями та програмами, а також прийняття міжнародних стандартів та практик у навчальних програмах і методиках.

Очевидно, що без належного володіння іноземною мовою реалізувати цей принцип неможливо. Принцип «Європейський простір вищої освіти» вказує на важливість вирівнювання вищої

освіти в Україні до європейських стандартів. Це охоплює гармонізацію навчальних програм, впровадження системи кредитів ECTS, розвиток міжнародної мобільності студентів та викладачів, а також спільне здійснення наукових досліджень та проєктів.

Збереження і розвиток досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи важливі, щоб забезпечити культурний, історичний та освітній контекст для інтеграції в європейський простір вищої освіти та глобальну освітню спільноту. Цей підхід допомагає забезпечити якість освіти, розвивати конкурентоспроможність вищої освіти України та підготувати кваліфікованих спеціалістів до викликів сучасного світу, що потребує володіння іноземними мовами.

У Державному освітньому стандарті вищої професійної освіти зазначено, що при вивченні іноземної мови необхідно враховувати професійний зміст, орієнтований на завдання майбутньої професійної діяльності здобувачів освіти. У цьому контексті навчання іноземної мови в немовних закладах вищої освіти передбачає розвиток у здобувачів освіти здатності до іншомовного спілкування в конкретних професійних, ділових і наукових сферах та ситуаціях [3, с. 45]. Одним з головних завдань навчання іноземної мови за професійним спрямуванням постає розвиток професійної компетентності у сфері ситуативного та професійного спілкування, а також отримання сучасної професійної інформації через іноземні джерела.

Разом з цим виникають певні проблеми, які потрібно розв'язати. Деякі виклики та реалії щодо організації іншомовної освіти на немовних спеціальностях у закладах вищої освіти охоплюють: методологічні підходи, технології в освіті, професійну підготовку, міжкультурну комунікацію, оцінку та сертифікацію, а також адаптацію до потреб ринку праці.

Як вже зазначалося, потреби у розробці та впровадженні сучасних методологій навчання іноземних мов, які відповідали б вимогам сучасного світу, досліджувалися багатьма вітчизняними фахівцями у галузі методики викладання іноземних мов [1; 5; 10]. На нашу думку, найбільш дієвими для здобувачів освіти немовних спеціальностей у вивченні іноземних мов постають комунікативний підхід, активне навчання, технологічний підхід, диференційоване навчання, мовленнєва імерсія, контекстуалізація.

Комунікативний підхід акцентує на розвитку навичок спілкування та використання мови в реальних життєвих ситуаціях. За цього підходу здобувачі освіти вдосконалюють знання у спілкуванні, рольових іграх та інтерактивних завданнях, спрямованих на використання мови для досягнення практичних цілей. Професійна підготовка полягає у необхідності формування іншомовної

компетентності студентів, що відповідає вимогам конкретної спеціальності.

Крім того, як зазначає Л. Смірнова, «під час викладання іноземної мови студентам немовних спеціальностей необхідно застосовувати інтегрований підхід, що дозволяє створити необхідний когнітивний простір для встановлення знаннєво-функціонального взаємозв'язку, усвідомлення себе суб'єктами професійного та мовленнєвого середовища, формування мотивації до вивчення іноземної мови в контексті майбутньої професійної діяльності» [9, с. 492].

Адаптація до потреб ринку праці вимагає забезпечення підготовки студентів до викликів сучасного ринку праці, що передбачає вміння працювати з іноземцями та в міжнародних командних проєктах. У цьому контексті необхідно зосереджувати увагу на розвитку навичок міжкультурної комунікації та розуміння культурних особливостей країн, мови яких вивчаються. З іншого боку, вивчення мови в контексті культури, історії та сучасних подій країн, де ця мова використовується, сприяє кращому розумінню та використанню мовних структур.

Важливим та дієвим у вивченні іноземної мови є залучення студентів до активної участі в освітньому процесі, включаючи різноманітні завдання та проєкти, де вони можуть застосовувати знання в реальних ситуаціях та розвивати критичне мислення. З іншого боку, використання сучасних технологій, таких як відеоуроки, аудіоматеріали, онлайн-ресурси та мобільні додатки, сприятиме залученню студентів та створенню цікавого та ефективного навчального середовища. Очевидно, що інтеграція сучасних технологій в освітній процес сприятиме підвищенню ефективності навчання іноземних мов.

Диференційоване навчання ґрунтується на врахуванні індивідуальних потреб та рівня мовної компетенції кожного здобувача вищої освіти та на використанні різноманітних підходів та методів навчання для досягнення найкращих результатів.

У разі навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей дієвою є м'яка імерсія, коли допускається використання рідної мови при введенні термінів і понять, тобто створення навчального середовища, де мова викладання є мовою спілкування, що допомагає студентам поглибити свої знання та вміння у мовленні. Німецький вчений Х. Воде наголошує, що «метод імерсії є найбільш успішним прикладом навчання іноземної мови, оскільки саме таким чином досягається більш високий рівень знання мови і не страждають спеціальні знання з дисциплін, які викладаються іноземною мовою» [14, с. 45].

Ми поділяємо думку німецького вченого та вважаємо, що мовленнєва імерсія, яка полягає в зануренні студентів у мовне середовище,

є одним з найефективніших методів навчання іноземної мови для студентів немовних спеціальностей з таких причин:

- навчання в аутентичному середовищі (мовленнєва імерсія дозволяє студентам навчатися мови в аутентичних ситуаціях, що сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню мовних структур);
- активна практика мови (студенти мають можливість використовувати іноземну мову в реальних ситуаціях, що спонукає їх активно спілкуватися та вдосконалювати свої мовні навички);
- стимулювання мовного середовища (перебуваючи в мовному середовищі, студенти оточені мовою, що сприяє постійному вживанню та вдосконаленню мовленнєвих навичок);
- інтеграція мови та культури (мовленнєва імерсія допомагає студентам краще розуміти культурні та соціальні аспекти мови, що сприяє їхній міжкультурній компетентності);
- імпульс до вивчення (занурення у мовне середовище може надихати студентів та збільшувати їхню мотивацію до вивчення мови, оскільки вони бачать реальні можливості застосування отриманих знань).

Отже, мовленнєва імерсія постає ефективним методом навчання іноземної мови для студентів немовних спеціальностей через її спрямованість на активну практику мови в аутентичному середовищі, стимулювання мовного середовища та інтеграцію мови та культури.

Принциповими є також об'єктивні критерії оцінювання та сертифікації іноземної мовної компетентності студентів. Ці аспекти потребують уваги з боку освітніх закладів, викладачів та дослідників для постійного вдосконалення системи іншомовної освіти на немовних спеціальностях.

Зазначені методологічні підходи допомагають створити стимулююче та ефективне навчальне середовище, що відповідає вимогам сучасного світу та сприяє успішному вивченню іноземних мов. Однак, попри зусилля методистів, існує низка проблем, пов'язана з викладанням іноземних мов на немовних спеціальностях. Головна з цих проблем – недостатня мотивація студентів, які обирають немовні спеціальності, оскільки вони часто не вважають вивчення іноземної мови обов'язковим і не завжди мають обґрунтовану мотивацію для її вивчення.

Друга проблема полягає в тому, що деякі студенти можуть мати низький рівень мовної підготовки ще зі школи. Крім того, немовні спеціальності часто мають інтенсивну навчальну програму, що обмежує час для вивчення іноземної мови. Демотиватором може слугувати також відсутність практичного застосування мови. Студенти можуть не бачити практичного застосування вивченої мови у своїй майбутній професійній діяльності. Варто згадати й про брак мовно-специфічних навичок,

які потрібні для виконання певних професійних завдань, проте вони можуть не бути враховані в навчальних програмах.

Вирішення цих проблем має ґрунтуватися на оновленні методик навчання, стимулюванні мотивації студентів, забезпеченні доступу до ресурсів для навчання та впровадженні практичних методів навчання, які сприяють розвитку мовної компетентності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати аналізу організації навчання іноземних мов підтверджують, що методика іншомовного навчання на немовних спеціальностях потребує оновлення та адаптації до сучасних вимог та потреб студентів. Вивчення іноземних мов стає все важливішим з огляду на розвиток глобальних зв'язків та інтернаціоналізацію вищої освіти. Використання сучасних технологій в навчанні, таких як віртуальна реальність, онлайн-курси та мобільні додатки, може сприяти покращенню якості освіти та підвищенню мотивації студентів.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні ефективності використання сучасних методик навчання іноземних мов на немовних спеціальностях для досягнення високих результатів у розвитку мовної компетентності студентів та у розробці практичних рекомендацій для університетів та викладачів з покращення організації іншомовної освіти на немовних спеціальностях з урахуванням сучасних викликів та реалій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабинець М. Європейське мовне портфоліо як новітній метод у викладанні іноземних мов. Міжнародний досвід у викладанні іноземних мов: тези доповідей. К.: Київський національний торговель-економічний університет, 2015. С. 6–8.
2. Білоус Н., Чала Н. Warming-ups як засіб активізації навчального процесу в немовному ВНЗ. Міжнародний досвід у викладанні іноземних мов: тези доповідей. К.: Київський національний торговель-економічний університет, 2015. С. 11–13.
3. Бойчевська І. Особливості вивчення іноземних мов у немовних навчальних закладах України. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / під.ред. М. Мартинюк. Умань: ФОП О.О. Жовтий, 2015. Вип. 1. С. 44-55.
4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
5. Волошанська І. В. Зміст та специфіка застосування методу проектів при вивченні іноземної мови. *Young Scientist*. 2018. № 3.1(55.1). С. 19-22.
6. Залевська А. В., Соловйова Л. Ф. Особливості використання проектного методу при вивченні дисципліни «Ділова іноземна мова» здобувачами немовних спеціальностей закладів вищої освіти. Актуальні проблеми навчання іноземних мов за професійним спрямуванням. 2022. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/33830>

7. Мойсієнко О., Семідоцька В. Навчання іншомовних компетенцій на основі тренувальних фірм. Міжнародний досвід у викладанні іноземних мов: тези доповідей. К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2015. С. 42–44.

8. Ситняківська С. М. Теорія і методика підготовки фахівців соціальної сфери на білінгвальній основі в умовах університету: монографія. / [за заг. ред. проф. Н. А. Сейко]. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2018. 518 с.

9. Смірнова Л. Інтегрований підхід як необхідна складова організації процесу іншомовної освіти на немовних факультетах. Наукові записки. Випуск 128. Серія «Філологічні науки(мовознавство)». Кіровоград, 2014. С. 490-493.

10. Сучасні соціальні технології в освіті: колективна монографія / [[кол. авт.] за заг. ред. Наталії Сейко]. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2018. С. 127-148.

11. Чорній В. Я. Професійно-орієнтований підхід до викладання іноземної мови студентам нелінг-

вістичних спеціальностей. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2018. № 1. С. 25–28.

12. Чубук Р. В. Професійна підготовка соціальних працівників з використанням методу проектів. Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. 2014. Вип. 1. С. 181–185.

13. Шерстюк Н. О., Танько Н. Г. Вивчення іноземної мови з використанням елементів сучасної методики CLIL у немовних ЗВО. Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи: зб. статей V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19–20 листопада, 2020 р. Полтава, 2020. С. 422–425.

14. Wode H. A European Perspective on Immersion Teaching: the German Scenario. In: J. Arnau / J. M. Artigal (Hrsg.) / Immersion programmes: a European perspective, Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1998. S. 43-65.